

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วม
จากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา*
PARTICIPATORY COMMUNITY TOURISM ROUTE DESIGNATION GUIDELINES
PARTICIPATORY COMMUNITY TOURISM ROUTE DESIGNATION GUIDELINES
FROM THE RESOURCE BASE IN LAM PHLAI COMMUNITY,
THEPHA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ศุภมาส อยู่อริยะ*, เจษฎา นกน้อย

Suphamas Yooariya*, Chetsada Noknoi

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: chetsada@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา และ 2) พัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวแทนประชาชนและนักท่องเที่ยว กลุ่มละ 6 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนลำไพลมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนทั้งพื้นที่เอกชน ได้แก่ สวนผลไม้ ไร่อะโวคาโดสวนผสม ร้านค้าในชุมชน และทุ่งนาเนื้อที่กว่า 200 ไร่ รวมถึงพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ โบราณสถานบ้านควนเจดีย์ วัดควนเจดีย์ จุดชมวิวควนขาว จุดชมวิวทะเลหมอกควนเจดีย์ แหล่งน้ำพุพระยอด และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สะท้อนศักยภาพด้านธรรมชาติ เกษตรกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด “เที่ยวท่อง ล่องควน ชวนแลเลหมอก” โดยเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวหลัก 6 จุด เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน การเรียนรู้ และการศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพื้นที่ โครงสร้างพื้นฐาน บำบัดของเสีย การประชาสัมพันธ์ ช่องทางจำหน่าย และการประสานงานระหว่างภาคส่วน งานวิจัยจึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่เน้นการจัดตั้งกลไกการบริหารจัดการร่วม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับทักษะด้านบริการ และการตลาด การจัดกลุ่มกิจกรรมตามฐานทรัพยากร และการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนที่เส้นทาง เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวในชุมชน, การมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชน

Abstract

This research aimed to 1) Analyze tourism routes in Lam Phlai Community, Thepha District, Songkhla Province, and 2) Develop participatory community-based tourism guidelines grounded in local resource bases. A qualitative research approach was employed. Data were collected through semi-structured interviews and focus group discussions with 18 key informants selected through purposive sampling. The informants were divided into three groups: local administrative authorities; experts and stakeholders; and representatives of community members and tourists, with six participants in each group. Content analysis was used to analyze the data, with triangulation applied to verify data consistency and enhance the credibility of the findings. The results revealed that Lam Phlai Community possesses a comprehensive range of tourism resources. Private-sector resources include fruit orchards, integrated agricultural farms, community shops, and more than 200 rai of rice fields. Public resources consist of Ban Khuan Chedi archaeological site, Khuan Chedi Temple, Khuan Khao viewpoint, Khuan Chedi sea-of-mist viewpoint, Thung Phra Yot water resource, and a community learning center. These resources reflect strong potential in terms of natural assets, agriculture, culture, and community ways of life, which can be appropriately developed into learning-oriented tourism attractions. The researcher proposed tourism development guidelines under the concept of “Travel, Explore the Hills, and Experience the Sea of Mist,” linking six major tourist attractions to support leisure tourism, experiential learning, and study visits. However, several limitations were identified, including accessibility to the area, infrastructure, directional signage, public relations, marketing channels, and inter-sectoral coordination. Therefore, the study proposes policy-oriented recommendations focusing on the establishment of a collaborative management mechanism, infrastructure development, enhancement of service and marketing skills, organization of activities based on local resource bases, and the formulation of strategic plans and tourism route maps. These measures aim to support sustainable community-based tourism management in the long term.

Keywords: Tourism Route Development, Community-Based Tourism, Participation Grounded in Community Resource Bases

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เนื่องจากประเทศมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมภูมิประเทศ ระบบนิเวศ วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นฐานสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับนโยบาย การท่องเที่ยวได้รับการกำหนดให้เป็นกลไกหลักของการพัฒนาประเทศ โดยถูกบูรณาการไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งมุ่งเน้นการกระจายรายได้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภาคการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย โดยสร้างรายได้คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (อุทุมพร เรืองฤทธิ์ และคณะ,

2563) อย่างไรก็ตาม วิกฤตโควิด-19 ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2564 ก่อนจะเริ่มฟื้นตัวอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2565 ภายหลังการผ่อนคลายมาตรการควบคุมโรค สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ จึงทำให้หลายประเทศนำการท่องเที่ยวมาบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ (ทรงกลด พลพวง และคณะ, 2567)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในฐานะผู้กำหนดทิศทางและบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก (Kunurat, K. et al., 2003) เนื่องจากตอบสนองต่อความต้องการประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงท้องถิ่น (Local Experience) ที่สะท้อนวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของพื้นที่

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม ตลอดจนการกำหนดแนวทางการพัฒนาและการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ทั้งยังมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง วิถีชีวิต จารีตประเพณีที่แตกต่างกัน สร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตน การกระจายรายได้สู่คน ในท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ต้องเข้าใจว่าการท่องเที่ยวไม่ใช่อาชีพหลัก แต่เป็นกิจกรรมเสริมที่อาศัยทรัพยากรด้านต่าง ๆ (Suwanpimon, K. et al., 2004) ของชุมชนเพื่อเป็นต้นทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มาเป็นต้นทุนทางทางการท่องเที่ยวสอดคล้องแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561 - 2565 (ธง คำเกิด และคณะ, 2564)

ชุมชนลำไพล อำเภอกะทู้ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงการศึกษา โดยมีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตเกษตรกรรมที่หลากหลาย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น การปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน การทำสวนผักไร้ดิน ไร่นาสวนผสม เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการเลี้ยงผึ้ง ซึ่งสะท้อนถึงองค์ความรู้และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างชัดเจนนอกจากนี้ ชุมชนยังมีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสานและการทอผ้า รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อาทิ โบราณสถานบ้านควนเจดีย์ วัดควนเจดีย์ จุดชมวิวควนขาว จุดชมวิวทะเลหมอกควนเจดีย์ และแหล่งน้ำพุพระยอด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีความต้องการยกระดับการพัฒนาชุมชนให้มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ แต่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลยังประสบข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การนำเสนอและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง การขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ยังขาดความบูรณาการ อาทิ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ขาดข้อมูลแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน และการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวยังอยู่ในระดับต่ำและไม่สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยจึงต้องมีความสนใจพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภอกะทู้ จังหวัดสงขลา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ประเมินความเป็นไปได้ กำหนดแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนลำไพลเป็นหลัก ดังนั้น ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ คนในชุมชนเข้าร่วมกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

บนรากฐานของความเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหลายแหล่ง หากมีการจัดให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาท้องถิ่น ให้มีความตระหนักรู้จักรักท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ โดยสามารถพัฒนาแนวทางเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม จากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา อันจะเป็นประโยชน์ทั้งเชิงนโยบายและการยกระดับ การท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญเส้นทางหนึ่งของ จังหวัดสงขลา และจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองและขยายผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล

อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อใช้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรชุมชน ลำไพล โดยศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา จำนวน 18 คน เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล จังหวัดสงขลา และ มีความเข้าใจในพื้นที่ชุมชนลำไพล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ฝ่ายปกครอง ฝ่ายปกครอง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 ราย 2) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสถานศึกษาในชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้จัดการรีสอร์ท ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนเกษตรกร เจ้าของสวน จำนวน 6 ราย และ 3) ตัวแทนประชาชนในชุมชนลำไพลและนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เคยเข้ามาเยี่ยมชม ในชุมชนลำไพล จำนวน 6 ราย ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งพบว่าข้อมูลมีการอึดตัว คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการให้ ข้อมูลที่ใกล้เคียงกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นประเด็นคำถามสำหรับการพูดคุยสนทนากับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อคำถามมีคะแนน IOC อยู่ในช่วง 0.67 - 1.00 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรง และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 7 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ด้านสินค้าหรือบริการ 2) ด้านค่าใช้จ่ายหรือราคา 3) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว/ช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ด้าน การส่งเสริมการตลาด 5) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6) ด้านกระบวนการ และ 7) ด้านลักษณะทางกายภาพ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ (SWOT) จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคในชุมชนลำไพล

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะ และกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล จังหวัดสงขลา และเสนอแนะการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล ขั้นตอนสุดท้ายจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล จังหวัดสงขลา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมา กำหนดเป็นแนวทางในการวิจัยและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรชุมชนลำไพล

การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็น ประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาลดทอน จัดระเบียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสร้าง เป็นข้อสรุปข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเสนอตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

1. การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลในปัจจุบัน

1.1 ด้านทรัพยากรและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ชุมชนลำไพลมีจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิทัศน์ชนบทที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ ทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้ และกิจกรรมเกษตรสมัยใหม่ เช่น สวนผักไฮโดรโปนิกส์ รวมถึงที่พักและรีสอร์ทที่ออกแบบสอดคล้องกับธรรมชาติ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ยังมีความหลากหลายและสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น งานจักสานจากเส้นพลาสติกและผ้าทอมือ อย่างไรก็ตาม ศักยภาพดังกล่าวยังไม่ได้รับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ส่งผลให้การรับรู้ของนักท่องเที่ยว ยังอยู่ในวงจำกัด

1.2 ด้านราคา โครงสร้างราคาของสินค้าและบริการในชุมชนลำไพลอยู่ในระดับไม่สูง สอดคล้อง กับลักษณะพื้นที่เกษตรกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เช่น ค่าที่พักอยู่ในระดับราคากลางถึงต่ำ ราคาผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมและสินค้าเกษตรมีความเหมาะสมและเข้าถึงได้ง่าย ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว ระยะใกล้และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มองหาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต้นทุนไม่สูง

1.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและสถานที่ท่องเที่ยว ภายในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต และกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น สวนผักและกลุ่มจักสาน โดยมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในพื้นที่หรือจัดส่งตามคำสั่งซื้อเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ยังขาดหน้าร้านหรือช่องทางการจำหน่ายที่เป็นรูปธรรม และยังไม่มีการขยายช่องทาง ไปสู่ตลาดออนไลน์หรือเครือข่ายภายนอก ส่งผลให้การเข้าถึงของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคยังมีข้อจำกัด

1.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการในชุมชนมีความพยายามดำเนินกิจกรรมส่งเสริม การขาย เช่น การจัดโปรโมชั่น ลดราคา หรือการให้ของแถม ทั้งในส่วนของผู้ผลิตหัตถกรรม สินค้าเกษตร และ ที่พัก อย่างไรก็ตาม ชุมชนและผู้ประกอบการยังขาดทักษะและองค์ความรู้ด้านการตลาด การสร้างแบรนด์ และการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

1.5 ด้านบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แม้ชุมชนจะมีผู้ประกอบการและกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย แต่ในอดีตการดำเนินงานเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการรวมกลุ่มและการวางแผนร่วมกัน ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของชุมชนยังไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเริ่มมีการสร้างการสื่อสารและความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อมเปิดรับการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

1.6 ด้านกระบวนการและการบริหารจัดการ การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนลำไพลยังขาดกลไกการบริหารจัดการในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเฉพาะรายบุคคล เช่น รีสอร์ทหรือสวนเกษตรที่ปรับปรุงพื้นที่และประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง ขณะที่กลุ่มอาชีพในชุมชนยังไม่มีแผนการตลาดและกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจนและตรงกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้การรวมพลังเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชุมชนยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

1.7 ด้านลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน ชุมชนลำไพลมีทรัพยากรทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น วนเจดีย์ ภูมิทัศน์ธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ที่วิเศษจากธรรมชาติซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่พักและรีสอร์ทที่มีการออกแบบกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เหมาะสำหรับการพักผ่อนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังประสบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะสภาพถนน การดูแลเส้นทาง การจัดการขยะ และป้ายบอกทาง ซึ่งส่งผลต่อความสะดวกและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล

ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนลำไพลด้วยการมีส่วนร่วม รายละเอียดการวิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนลำไพลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง

ประเด็น	ประเด็น ลักษณะการมีส่วนร่วม
ด้านพื้นที่	1. ชาวบ้านในชุมชนมีพื้นที่ส่วนบุคคลที่สามารถเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ 2. องค์การบริหารส่วนตำบลมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนยังขาดความสะดวก โดยเฉพาะสภาพเส้นทางเดินทาง 4. ทางเข้า-ออกชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เด่นชัด ทำให้บุคคลภายนอกไม่ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ 5. ชุมชนมีที่พักและรีสอร์ทที่เหมาะสมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว
ด้านการจัดการ	1. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่เป็นระบบและไม่ทั่วถึง 2. องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดย 3. การจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนลำไพล การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับชุมชนยังขาดความชัดเจนด้านโครงสร้าง บทบาท และแนวทางการดำเนินงาน
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	1. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว 2. การประสานงานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนยังไม่เป็นระบบ 3. ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องได้
ด้านการมีส่วนร่วม	1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพียงบางส่วน 2. ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนยังอยู่ในระดับจำกัด 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.1 ป้ายบอกทางจากหน่วยงานภาครัฐมีจำนวนจำกัดและไม่ชัดเจน และป้ายบอกทางส่วนใหญ่จัดทำโดยผู้ประกอบการในพื้นที่ ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

3.2 สภาพถนนและเส้นทางภายในชุมชนบางช่วงแคบและขาดความชัดเจน อาจทำให้นักท่องเที่ยวหลงทาง

3.3 ชุมชนยังไม่มีศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

3.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ

จากสภาพปัจจุบัน ชุมชนลำไพลควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน ข้อมูลผลิตภัณฑ์ และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมาร่วมกันออกแบบกิจกรรม ตลอดจนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีการกำหนดแผนงานด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ร่วมกัน และการจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

4. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคในชุมชนลำไพล

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้นำปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของชุมชนลำไพลมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อระบุจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ในชุมชนลำไพล

ประเด็น	การวิเคราะห์
จุดเด่น	1. ชุมชนลำไพลเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ด้านภูมิประเทศและวิถีชีวิตของชุมชน 2. มีผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น กระเป๋าสานจากเส้นพลาสติก และผ้าทอมือ 3. มีฐานทรัพยากรด้านการเกษตรที่หลากหลาย เช่น สวนผลไม้ ไร่สวนผสม และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 4. มีภูมิทัศน์ธรรมชาติที่สวยงาม เช่นทุ่งนาเขียวขจี ให้บรรยากาศที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน 5. มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ได้แก่ วนเจดีย์และจุดชมทะเลหมอก 6. เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางหลักที่เชื่อมต่อไปยังหลายจังหวัดในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เช่น จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส
จุดด้อย	1. สินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังไม่มีสถานที่จำหน่ายที่เป็นหน้าร้านถาวร 2. ขาดการรวมกลุ่มและการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน 3. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังดำเนินการเฉพาะในระดับผู้ประกอบการรายบุคคล ไม่ได้เป็นภาพรวมของชุมชน 4. ยังไม่มีการจัดทำแผนการทำงานด้านการท่องเที่ยวที่เป็นทางการและต่อเนื่อง 5. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนยังไม่ชัดเจน 6. ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน
โอกาส	1. ชุมชนมีธรรมชาติที่สวยงามซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาและนำเสนออัตลักษณ์ของพื้นที่ เช่น วนเจดีย์ การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอย่างครบถ้วน เช่น ที่พัก อาหาร แหล่งเรียนรู้ชุมชน รวมถึงสินค้าและผลิตภัณฑ์ในชุมชน
อุปสรรค	1. สภาพเศรษฐกิจโดยรวมส่งผลให้กำลังซื้อของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคลดลง ทำให้รายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชนลดลง 2. ความผันผวนทางการเมืองและนโยบายของรัฐอาจส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3. พื้นที่ตำบลลำไพลขาดพื้นที่สาธารณะสำหรับการลงทุนหรือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยใช้งบประมาณจากภาครัฐ 4. ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบการใช้งบประมาณของภาครัฐ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของภาคเอกชน

จากตารางที่ 2 จากการวิเคราะห์ (SWOT) จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคในชุมชนลำไพล พบว่า ชุมชนลำไพลมีจุดเด่นและโอกาสที่หลากหลาย ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ และการศึกษาดูงาน ขณะเดียวกัน จุดด้อยและอุปสรรคที่พบสามารถบรรเทาและแก้ไขได้ผ่านความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดพื้นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน การพัฒนาการประชาสัมพันธ์ในระดับชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้วิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนลำไพลต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

จากผลการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของชุมชนลำไพล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรของชุมชนพบว่า ชุมชนลำไพลมีความพร้อมในการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา สามารถรองรับการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนในช่วงวันหยุดและเทศกาลต่าง ๆ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนสำหรับนักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนลำไพลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ควรจัดตั้งชมรมหรือคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่เป็นคณะทำงานหลักในการบริหารจัดการ วางแผน และกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนรับผิดชอบด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนี้

2.1 การพัฒนาชุมชนในรูปแบบ OTOP นวัตกรรม โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

2.2 การจัดการชุมชนโฮมสเตย์ โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

2.3 การพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” โดยกรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

2.4 การพัฒนาเกษตรแปลงใหญ่ โดยสำนักงานเกษตรจังหวัด

2.5 การเชื่อมโยงตลาดและการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร โดยบริษัทประชารัฐ จำกัด

2.6 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ด้านการพัฒนาบุคลากร การบริการ และการตลาด ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา โดยเฉพาะวิทยาลัยชุมชนสงขลาซึ่งเป็นแหล่งองค์ความรู้และบุคลากรที่มีศักยภาพโดยร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและพัฒนาศักยภาพประชาชนในพื้นที่ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging), การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายสินค้า, การสื่อสารและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ และการเสริมสร้างความรู้ด้านส่วนประสมทางการตลาดให้แก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน

4. ด้านการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้คนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและ

สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มย่อยในชุมชน เช่น กลุ่มจักสาน, กลุ่มเกษตรกรรมกลุ่มทอผ้า, กลุ่มผักและผลไม้ปลอดสารพิษ และกลุ่มที่พักแรมและการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงพัฒนากิจกรรมและกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแบบไป-กลับ และแบบค้างคืน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5. ด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ควรนำผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชนลำไพล กำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน จัดทำแผนพัฒนาในระยะต่าง ๆ ได้แก่ แผนระยะสั้นและแผนระยะยาว และกำหนดแนวทางการติดตามและประเมินผลในแต่ละระยะ เพื่อนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

6. ข้อเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน บูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกแบบเส้นทางให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวหลายกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยวทั่วไป นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และใช้เส้นทางการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว

ภาพที่ 1 ร่างแผนที่ท่องเที่ยวตำบลลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ ผลจากการวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา พบว่า เป็น ชุมชนที่มีการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก มีสวนผลไม้ ไร่ นา

ทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองจังหวัดสงขลา สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา โดยลักษณะชุมชนบ้านลำไพลนั้นสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งงานวิจัยของ วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ ได้พบว่า ฐานทรัพยากรทางการเกษตรของชุมชนเป็นทรัพยากรที่มีความโดดเด่นและศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมของชุมชนสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ได้ ลักษณะวิถีชุมชน ลำไพล รวมถึงหัตถกรรม เช่น การทอผ้า การสานตะกร้า และการทำกระเป๋ามาจากวัสดุเหลือใช้ สามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน รวมถึงรูปแบบอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (agro-historical tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (eco-adventure travel) (วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ, 2566)

ในด้านศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนลำไพลนั้น เมื่อพิจารณาตามปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมหรือกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม จะพบว่า ชุมชนมีความพร้อมหลายประการ ทรงกลด พลพวก และคณะ อธิบายว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพมักมีทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และพื้นที่เกษตรที่โดดเด่นเป็นจุดแข็ง แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว (นำขวัญ วงศ์ประทุม และคณะ, 2561) และต้องอาศัยโอกาสจากหน่วยงานรัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน (ทรงกลด พลพวก และคณะ, 2567) ในทำนองเดียวกัน อัญชลี ศรีเกตุ เสนอว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องมีการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดโปรแกรมที่หลากหลาย การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน และการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน (อัญชลี ศรีเกตุ, 2565)

สำหรับการพัฒนาแนวทางเพื่อวางแผนเส้นทางท่องเที่ยว จำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ และผู้รับผิดชอบการพัฒนา ทั้งนี้ การวางแผนท่องเที่ยวควรเป็นไปอย่างบูรณาการและสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของชุมชน อย่างไรก็ตาม ในชุมชนลำไพลยังไม่มี การวางแผนท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน ยังคงเป็นการดำเนินงานรายบุคคล เช่น รีสอร์ท สวนผักไฮโดรโปนิคส์ และงานจักสาน จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดการที่เป็นหนึ่งเดียว เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างที่ยั่งยืน (ดรชนัน ेमพันธุ์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวพร พยัคฆนันท์ และคณะ พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว คือ ปัจจัยด้านการดึงดูดทางการท่องเที่ยวและปัจจัย ด้านศักยภาพบุคลากร 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยวมีอิทธิพลกับความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว 3 ด้าน 1) การวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) การปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและ และ 3) การติดตามและประเมินผลการท่องเที่ยว (ศิวพร พยัคฆนันท์ และคณะ, 2566) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jafaruddin, N. et al. ที่บ่งชี้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนและการออกแบบที่ดี รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุม จึงจะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนได้อย่างแท้จริง (Jafaruddin, N. et al., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภเทพา จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 2 ประเด็น คือ 1) การวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำไพล อำเภเทพา จังหวัดสงขลา พบว่าชุมชนลำไพลมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวครบถ้วน ทั้งพื้นที่เอกชน ได้แก่ สวนผลไม้ ไร่เกษตรผสมผสาน ร้านค้าในชุมชน และทุ่งนา 200 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ โบราณสถานบ้านควนเจดีย์ วัดควนเจดีย์ จุดชมวิวควนขาว จุดชมวิวทะเลหมอกควนเจดีย์ แหล่งน้ำทุ่งพระยอด

และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สะท้อนศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน และ 2) แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมจากฐานทรัพยากรในชุมชนลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาภายใต้แนวคิด “เที่ยวท่อง ล่องควน ชวนแลเลหมอก” โดยเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวหลัก 6 จุด รองรับการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน เรียนรู้ และศึกษาดูงาน พร้อมแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพของชุมชน การยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ พัฒนาชุมชน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา และส่งเสริมฐานทรัพยากรทางการเกษตรของชุมชนลำไพลให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่มากขึ้น 2) หน่วยงาน ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในด้านความสามารถ ในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พัก เพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยว ได้มากยิ่งขึ้น อาทิ การพัฒนาห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว 3) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ควรมีการส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนลำไพลให้เป็นที่ รู้จักและดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่สนใจเดินทางมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตเชิงเกษตรของชุมชน ลำไพล การวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ผลการศึกษาและการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนลำไพลให้มีความครอบคลุมและมี ประโยชน์มากยิ่งขึ้น จึงควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีผลต่อการ พัฒนาศักยภาพทาง การท่องเที่ยว และการศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของ นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความตั้งใจใน การเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์. (2550). การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทรงกลด พลพวง และคณะ. (2567). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 16(2), 165-182.
- ธง คำเกิด และคณะ. (2564). แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561 - 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- นำขวัญ วงศ์ประทุม และคณะ. (2561). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านนาวิ จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2), 132-150.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย.
- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ. (2566). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงอย่างสร้างสรรค์ โดยฐานทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชนท่าสะบ้า อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 15(2), 21-36.
- ศิวาพร พยัคฆนันท์ และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม หมู่บ้านควายห้วยลำพอก ตำบลกุดหวาย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(3), 192-212.
- อัญชลี ศรีเกตุ. (2565). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, 8(2), 270-279.

- อุทุมพร เรืองฤทธิ์ และคณะ. (2563). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- Jafaruddin, N. et al. (2020). Variables influencing the potency of community based coffee agro-tourism in Mount Galunggung, Tasikmalaya, Indonesia. *Journal a Coffee and Cocoa Research*, 36(3), 267-276.
- Kunurat, K. et al. (2003). Developing the tourism potential of the northeastern region. in Research report. Khon Kaen University.
- Suwanpimon, K. et al. (2004). A study of the efficiency of services in the transportation system in Phuket Province, Phang Nga Province and Krabi Province. in Research report. Thailand Research Fund.